

1944, 9. listopad. Slovensko. — Článek deníku „Za svobodné Československo“¹ o slavnostní náladě, s níž obyvatelstvo osvobozeného východního Slovenska přistupuje k prvním volbám národních výborů.

Lud sa ujíma vlády

Prvé Národné výbory utvorené — Prvé kroky novej štátnej moci — Nadšenie a jednota

Dnes je slávnostná nálada na uliciach malej obce V.² Slávnostná — to je trochu prehnané: veď sviatočné obleky, plátky, sukne, čižmy boly ulúpené Nemcami pri ústupe. Národ obliekol to najlepšie, čo si zachránil. Celé obyvatelstvo je na nohách, ide do obecnej školy. Do vojny, obec mala 1800 obyvateľov. Teraz dolina je pod neustálym obstrelom, mnohí obyvatelia utiekli do lesov, do susedných obcí, mnohých odviekli Nemci s sebou. V obci zostalo 776 duší. Na voľbu Národného výboru prišlo 370 osôb, t. j. takmer všetci, ktorí majú volebné právo; obzvlášť nápadná je veľká účasť žien. Už do toho boly dve schôdze, kde voliči sa soznámili s úkolami Národných výborov, kde sa radili o tom, koho voliť, a kde pripravovali kandidátnu listinu. Schôdzu zahajuje maloroľník Turok Hefaš Andrej. V dôkladnom referáte boly vysvetlené základné otázky budovania novej republiky. Obecenstvo vypočulo ich s napätou pozornosťou.

Potom predseda prípravnej komisie prečítal návrh jednotnej kandidátnej listiny pre Národný výbor. „Už prešly doby, keď jednotu ľudu rozbíjali vytvorením desiatkov politických strán. Ako sme jednotní v svojej nenávisti k Nemcom, tak sme jednotní v našich cieľoch pre budúcnosť“ — hovorí on. Na kandidátke je 18 mien — 18 čestných miestnych maloroľníkov, medzi nimi je jedna žena. Partizáni ešte sa nevrátili do dediny, bolo usnesené, že po ich návrate Národný výbor bude doplnený partizánmi. O každom kandidátovi sa hlasovalo zvlášť, každý návrh vyvoláva jednotné búrlivé nadšenie a súhlas.

Volebná schôdza sa zakončila výkrikmi: Nech žije Československá republika! Nech žije Červená armáda! Smrť zradcom!

Hneď po volebnej schôdzi konala sa prvá schôdza Národného výboru. Tajným hlasovaním sa vyberá predseda Národného výboru, miestopredseda, jednatel — predsedníctvo. Prejednájú sa najnaliehavejšie úkoly v dedine: ochrana majetku roľníkov, ktorých Nemci odviekli s sebou. Súpis majetkov zradcov, štátneho majetku, arizovaného majetku. Na svojej budúcej schôdzi sa má usniesť Národný výbor na konkrétnych opatreniach ohľadne tohto majetku: určiť správcov atď. Veľmi naliehavá je otázka bytov, lebo mnoho domov je úplne zničené a zima už stojí pred dvermi. Taktiež treba zabezpečiť ľud palivom, treba zahájiť vyučovanie, treba Mnoho súrnych otázok stojí pred ľuďmi, ktorý dnešným dňom ujal sa vlády svojich vecí v svojej obci. Je to začiatok nového života, sú to prvé ťažké, ale radostné kroky nášho slobodného ľudu.

Cesty do dediny K.³ sú napriek sychravému počasiu plné pestrých, hlučných ľudí. Všetci sa ponáhľajú jedným smerom — k domu občana Harviša. V priestornej izbe — takmer siení — sa shromaždili voličia: mužovia a ženy. Ich pohnuté, radostné tváre hovoria o tom, že sa chystá niečo mimoriadneho. Volí sa Národný výbor, volí sa nová slobodná obecná samospráva. Po referáte o význame Národných výborov bolo prečítané prehlásenie československej vlády o Národných výboroch a deklarácia Slovenskej národnej rady. Prikročilo sa k voľbám. Po krátkej, ale rušnej chvíli sa sbieraly v čapici volebné listy. Výsledok hlasovania: 6 mužov a 1 žena sú zvolení členmi Národného výboru.

¹ „Za svobodné Československo“ byl deník československých vojenských jednotek v SSSR. Vydáván byl oddělením osvěty a propagandy pro frontu od srpna 1944 do 16. května 1945.

² Protože se jednalo o obec ve frontovém pásmu, byl její název z důvodů utajení uváděn v článku zkratkou.

³ Protože se jednalo o obec ve frontovém pásmu, byl její název z důvodů utajení uváděn v článku zkratkou.

Před zakončením schůzky bylo zdůrazněno, že z daru maršála Stalina⁴ obyvatelia obce dostali nový přídel: 1000 kg múky. Táto zpráva vyvolala živý ohlas, hovoriaci o láske k ver-nému spojencovi.

Za svobodné Československo, 9. 11. 1944, čís. 87.

[143]

1944, 26. listopad. Mukačevo. — Manifest I. sjezdu národních výborů Zakarpatské Ukrajiny, žádající v duchu práva národů na sebeurčení připojení Zakarpatské Ukrajiny k sovětské Ukrajině.¹

Manifest

prvního sjezdu Národních výborů Zakarpatské Ukrajiny o opětném sjednocení Zakarpatské Ukrajiny se sovětskou Ukrajinou

Nastal radostný historický den Zakarpatské Ukrajiny. S pomocí hrdinné Rudé armády bylo svrženo německo-maďarské jho. Skončilo se staleté panství Maďarů a všech cizáků na odvěké ukrajinské půdě Zakarpatské Ukrajiny.

⁴ Sovětský svaz pomáhal Československu nejen při osvobození jeho území, ale poskytoval mu také všestrannou hospodářskou pomoc. Na východním Slovensku, které utrpělo válečnými událostmi ohromné škody, nasadila Sovětská armáda speciální technické jednotky při opravě mostů a tratí a při odminování komunikací a polí. Poskytla postiženým krajům léky, šatstvo a zejména potraviny. Hitlerovci při odchodu zničili nebo odvezli veškeré zásoby. Generál Svoboda se obrátil na vrchní velení Sovětské armády s prosbou o pomoc a týž den, 19. října 1944, byl vydán příkaz poskytnout východoslovenskému obyvatelstvu 500 tun mouky. Srv. též komentář vysilače „Za národní osvobození“ ze dne 17. 11. 1944. (AÚD KSČ Praha, f. 34, složka 37/2, čís. 19.129-19.130.)

¹ Sovětská armáda osvobodila Zakarpatskou Ukrajinu od fašistických okupantů v říjnu 1944. Území osvobozeného Zakarpatska se stalo dějištěm národní a demokratické revoluce, jejímiž orgány byly národní výbory. Součástí revolučního procesu bylo živelné hnutí za opětné připojení Zakarpatské Ukrajiny k sovětské Ukrajině v duchu práva národů na sebeurčení. Toto spontánní a živelné hnutí, jak je charakterizoval i vládní delegát Němec, nabylo konkrétního výrazu v průběhu listopadu 1944. V neděli 12. 11. 1944 se konaly na území Zakarpatské Ukrajiny veřejné schůzky na nichž byly schvalovány rezoluce pro připojení k SSSR. Uvádíme jako příklad jedné z takových rezolucí dopis, podepsaný 336 obyvateli vesnice Boroňava a adresovaný prezidentu Benešovi: „Pane presidente, my, občané obce Boroňava vyslovujeme dík Rudé armádě i československým legiím (je myšlen 1. čs. armádní sbor v SSSR — pozn. editorů) za naše osvobození od maďarských barbarů i fašistické okupace. Chceme trvale vybudovat svou budoucnost. Nechceme napříště, abychom byli přehazováni z jednoho státu do druhého, chceme ke svým. Proto prosíme Vás, představitele západních Slovanů, ujměte se nás Karpatských Ukrajinců, abychom byli připojeni k sovětské Ukrajině. Velmi Vás prosíme, nevzdalujte nás od našich, chceme s nimi žít v dobrém i zlém v jednom státě.“ (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 3784 — Mos. 426.)

Dne 19. listopadu 1944 se konala v Mukačevě I. konference Komunistické strany Zakarpatské Ukrajiny, která ustavila komunistickou organizaci Zakarpatska, patřící dříve do KSČ, jako samostatnou Komunistickou stranu Zakarpatské Ukrajiny. Vyjadřující vůli a národní úsilí zakarpatského lidu žádala konference, aby byla definitivně odstraněna historická nespravedlnost a Zakarpatská Ukrajina opět spojena se sovětskou Ukrajinou. Konference vyzvala stranické organizace a všechen lid, aby napjal své síly a pomáhal sovětské armádě v definitivní porážce hitlerovského Německa, aby vynaložil všechno úsilí k tomu, aby bylo dosaženo spojení se sovětskou Ukrajinou.

Prvního sjezdu národních výborů Zakarpatské Ukrajiny se zúčastnilo 663 delegátů, zvolených na společných schůzích pracujících, kteří zastupovali všechny městské a vesnické národní výbory země. Sjezd schválil Manifest o opětném sjednocení Zakarpatské Ukrajiny se sovětskou Ukrajinou a o odloučení Zakarpatské Ukrajiny od Československa, přijal usnesení o konfiskaci statkářské půdy, ustavil nejvyšší orgán státní moci Zakarpatské Ukrajiny — Národní radu — a určil její právní postavení a funkci. S Manifestem se seznámili a podepsali ho všichni dospělí obyvatelé Zakarpatské Ukrajiny. Již k 1. lednu 1945 podepsalo Manifest více než čtvrt miliónu lidí.

Srv. dále dokumenty č. 147, 151 a 153 s příslušnými poznámkami.